

УДК 33

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.14>**Сільченко В.В.**

здобувач третього (науково-освітнього) рівня вищої освіти,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-5599-0748>**Silchenko Volodymyr**

Kherson State Agrarian and Economic University
(Kherson / Kropyvnytskyi)

ТРАКТУВАННЯ ДЕФІНІЦІЇ «МАЛИЙ АГРОБІЗНЕС»: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

INTERPRETATION OF THE DEFINITION OF “SMALL AGRIBUSINESS”: PROBLEMS AND PROSPECTS

Оновлення трактувань категорій агробізнесу та його малих форм є надзвичайно важливим. В Україні, де сільське господарство відіграє провідну роль, питання чіткого визначення та класифікації суб'єктів агробізнесу набуває особливої актуальності. Існуюча на сьогоднішній день неоднозначність у трактуванні понять «агробізнес» та «малий агробізнес» на рівні законодавства та наукової літератури створює певні перешкоди для ефективного розуміння специфіки їх функціонування. Доведено роль малого агробізнесу у забезпеченні стабільного рівня продовольчої безпеки країни, формуванні значного експортного потенціалу держави та сталого сільського розвитку. З'ясовано наявність розбіжностей у чинних визначеннях та критеріях віднесення суб'єктів господарювання до категорії малого підприємництва на законодавчому рівні. Обґрунтовано доцільність розробки чіткої та науково виваженої типізації суб'єктів малого агробізнесу з використанням такого ключового галузево-специфічного критерію, як площа земель сільськогосподарського призначення, що перебувають у їх користуванні.

Ключові слова: агробізнес, агропромисловий комплекс, підприємництво, малий агробізнес, сільське господарство.

Updating the interpretations of the categories of agribusiness and its small forms is extremely important for the informational support of the management decision-making process and the development of effective state support programs in the domestic agricultural sector. In Ukraine, where agriculture plays a leading role in the structure of the national economy, ensuring both domestic food security and a significant share of export earnings, the issue of clearly defining and classifying agribusiness entities, especially its small forms, is of particular relevance. The existing ambiguity in the interpretation of the key concepts “agribusiness” and “small agribusiness” at the legislative and scientific literature level creates certain obstacles for an effective understanding of the specifics of the functioning of these farms, and also significantly hinders their further sustainable development. The purpose of the presented article is to clarify the substantive content of the basic concepts of “agribusiness” and “small agribusiness”, to substantiate the necessity of developing a scientifically sound typology of small agribusiness entities. In the process of conducting the research, a set of general scientific methods was applied, including system analysis, synthesis, comparison and generalization of the obtained data. The results of the conducted research confirmed the undeniable significance of small agribusiness for the national economy, in particular its significant contribution to ensuring a stable level of food security of the country and the formation of a significant export potential of the state. At the same time, significant discrepancies were found in the current definitions and criteria for classifying business entities into the category of small enterprises at the legislative level, which complicates their unambiguous identification and accounting. In this regard, the urgent need to develop a clear and scientifically sound typology of small agribusiness entities using such a key industry-specific criterion as the area of agricultural land in their use was substantiated. Promising

directions for further scientific research are proposed, including the definition and typology of small agribusiness, clarification of the relevant categories and identification of current problems and prospects for their development.

Keywords: *agribusiness, agro-industrial complex, entrepreneurship, small agribusiness, agriculture.*

Постановка проблеми. Натепер Україна переважно є аграрною країною, в якій агробізнес є важливою складовою економіки, що забезпечує продовольчу безпеку та його продукція складає лівову частку експорту [10]. Так 87% території країни складають сільські [6]. При цьому саме малий агробізнес є основою збереження традиційних сільських поселень та сталого сільського розвитку [18]. За 2024 рік у структурі сільськогосподарських підприємств за розмірами зібраної площі основних сільськогосподарських культур біля 50% і більше (в залежності від культури) у % до загальної кількості складають підприємства зібрані площа яких до 100 га. [10].

Суб'єкти малого агробізнесу - це як малі підприємства (юридичні особи) так і фізичні особи – підприємці (фермерські господарства без створення юридичної особи). У фаховій літературі має місце неоднозначність трактування як агробізнесу в цілому, так і типізації його суб'єктів, зокрема малих. На рівні чинного законодавства критерії віднесення до суб'єктів малого підприємництва представлені як Господарським кодексом [3], так і Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [9] (з метою встановлення права на ведення спрощеного обліку та застосування спрощеного режиму оподаткування). Критерії цих нормативних документів мають розбіжності.

З метою інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень є необхідним розробити типізацію суб'єктів малого агробізнесу з використанням критеріїв, що мають галузеве забарвлення. При розробці наукових рекомендацій та програм державної підтримки доцільно використовувати таку типізацію та враховувати особливості підприємницької діяльності в агробізнесі відповідно з її розміром.

Для успішної підприємницької діяльності суб'єктів малого агробізнесу є необхідним забезпечити інноваційну складову, що є проблемним зважаючи на недостатність фінансових ресурсів та інформації. Відповідно опираючись на закордонний досвід у контексті євроінтеграції доцільно визначити напрями подолання цієї проблеми для суб'єктів малого агропідприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика функціонування агробізнесу традиційно є сферою наукових досліджень як закордонних так і вітчизняних вчених. Так, Бережницька У. та ін. дослідили формування та розвиток організаційно-економічного механізму активізації інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва і запропонували напрями та форми державної підтримки активізації їх інноваційного розвитку [13]. Шевченко А. та Петренко О. дослідили особливості функціонування мікро- та малих агропідприємств в Україні, встановили негативні чинники, що впливають на результат діяльності цих підприємств та запропонували напрями розвитку малого агробізнесу [20]. Гаффні Д та ін. зазначили перешкоди, з якими зіткнеться сільське господарство протягом наступних кількох десятиліть, акцентували увагу на ролі сільськогосподарських інновацій у подоланні цих перешкод та необхідності державного фінансування сільськогосподарських досліджень. Цими авторами приділено увагу проблемам розвитку малого агробізнесу у контексті розвитку потужних агропромислових підприємств [17]. Боуен Р. та Морріс В. вважають, що інформаційно-комунікаційні технології можуть сприяти розв'язанню деяких проблем, з якими стикаються сільські підприємства, такі як місце розташування і віддаленість. Проте, зростання малих і середніх підприємств може бути пригнічене через поганий доступ до інформаційно-комунікаційні технології [14]. Діллон Р. та Монкур К. розглянули основні перешкоди для дрібного фермерства та потенційні

можливості, що можуть забезпечити передові технології. Ці автори з'ясували, що недостатній рівень розвитку економіки, маркетингу, освітніх ресурсів, інфраструктури, недоступність технологій, зміна клімату, необізнаність та нестача інформації є основними проблемами дрібного фермерства. Вони зауважують, що такі технології, як безпілотні літальні апарати (БПЛА), Інтернет речей (IoT), автоматизація зрошення та використання смартфонів, уже стають мейнстрімом у дрібному фермерському господарстві, а інші технології, як робототехніка, штучний інтелект (ШІ), моніторинг врожайності й відстежуваність харчових продуктів, мають потенційні можливості для розв'язання проблем, що перешкоджають успіху дрібних виробників [16].

На думку Сідельникової І. В. для активізації співпраці великого та малого аграрного бізнесу необхідно на державному рівні створювати рівноправні умови господарювання [12]. Крамаренко І.А. ґрунтовано проаналізовано сутність поняття «агробізнесу» та його зв'язок з підприємництвом [8]. У контексті дослідження проблем та перспектив розвитку малого агробізнесу Кононенко Л. та Зайченко В. акцентують увагу на необхідність забезпечення дорадництва та концепції мультифункціональності [6]. Алещенко Л. обґрунтовано значення малого підприємництва в сільському туризмі, досліджено європейський досвід, визначені проблеми нормативно-правового регулювання даної сфери в Україні та здійснено оцінку чинників ті пріоритетних напрямів розвитку сільського туризму та малого підприємництва в ньому [2]. Проте, віддаючи належне здобуткам цих авторів, проблематика категоріального апарату агробізнесу, його типізація та перспективи функціонування потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Мета статті – уточнення категорій «агробізнес», «малий агробізнес», типізації суб'єктів малого агробізнесу та визначенню проблем і перспектив їх функціонування.

Виклад основного матеріалу. Аграрний бізнес як економічна категорія (дефініція) є відносно новою – започаткована у другій половині XX століття американськими вченими [7] і складається з двох термінів: «агро» (“agro”) і «бізнес» (“business”). Термін «бізнес» є багатозначним і перекладається українською мовою по різному залежно від контексту (справа, підприємницька діяльність, комерція, робота, сфера відповідальності, підприємництво, фах, обов'язок, відповідальність тощо) [4]. Відповідно, при перекладі терміну “business” з англійської необхідно враховувати контекст, що дозволить більш точно сформулювати український економічний термін. Дем'яненко С. пропонує трактувати термін «бізнес» у контексті «агро» як синонім «ділова активність» (“business activity”). Також Дем'яненко С. зауважує, що «в міжнародній термінології й практиці прийнято відрізняти терміни “agriculture” або “farm” (сільське господарство) і “agribusiness” (агробізнес). Під першим розуміється фермерство або власне сільське господарство, а за вітчизняною класифікацією – друга сфера АПК» [4]. Тобто, сільське господарство – це безпосередньо сільськогосподарське виробництво, а агробізнес (agribusiness = агропромисловий комплекс (АПК)) додатково ще включає і виробництво засобів для сільського господарства, і переробну промисловість, і інфраструктурні галузі, тобто все, що забезпечує функціонування сільського господарства (рис. 1).

Сільське господарство (“agriculture”, “farm”) – це фермерство або безпосередньо сільське господарство, що за вітчизняною класифікацією відповідає другій сфері АПК. Дем'яненко С. також зауважує, що в українській термінології не має чіткого розмежування між сільським господарством та агробізнесом. Здебільшого під агробізнесом розуміють усю діяльність, що пов'язана з АПК [4]. Відповідно у більшості наукових праць та практиці «агробізнес» використовують як синонім «АПК» [1; 4; 6; 7; 11; 12]. Ми поділяємо позицію Дем'яненко С. щодо взаємозамінності термінів «аграрний сектор», «аграрні підприємства», «сільське господарство» та «сільськогосподарські підприємства» (“agriculture” – сільське господарство; “agricultural enterprises” – аграрні (сільськогосподарські) підприємства).

Рис. 1 Місце сільського господарства (“agriculture”, “farm”) у системі агробізнесу (agribusiness, АПК)

Джерело: розроблено автором на підставі [1; 4]

Агробізнес (agribusiness, АПК) охоплює діяльність, що пов'язана з усіма складовими аграрно-промислового комплексу – виробництво техніки та обладнання, мінеральних добрив, засобів захисту рослин і тварин, переробку сільськогосподарської продукції, її транспортування, зберігання, реалізація сировини та продуктів харчування тощо. Етимологія терміну «агропромисловий комплекс» передбачає як аграрну (сільськогосподарську) так і промислову складову. Натепер у більшості вітчизняних наукових праць використовується термін «агропромисловий комплекс» [5], проте враховуючи тенденції євроінтеграції України вважаємо за доцільне використовувати термін «агробізнес», що охоплює діяльність, пов'язану з усіма складовими аграрно-промислового комплексу і є його синонімом.

Концепція «агробізнесу» виникла на основі комплексного системного підходу та передбачає поєднання всіх етапів: від підготовки до виробництва сільськогосподарської продукції до кінцевого споживача (рис. 2) [19].

Проте, незважаючи на підтримку більшістю науковців концепції агробізнесу за комплексним системним підходом, дотепер відсутнє єдине трактування дефініції «агробізнес» (табл. 1).

Ми вважаємо слушним акцентування уваги на підприємницькій діяльності [11], оскільки такий підхід дозволяє коректно відносити до суб'єктів агробізнесу як юридичних осіб, так і фізичних осіб-підприємців. Так, вважаємо, що агробізнес – це комплексна та багатогранна система підприємницької діяльності, що охоплює увесь ланцюг створення вартості в аграрному секторі. Це не лише безпосереднє сільськогосподарське виробництво, а й сукупність взаємопов'язаних галузей та видів діяльності, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування та розвитку аграрної сфери.

Слід зазначити, що у структурі суб'єктів підприємництва за видом економічної діяльності «Сільське господарство, лісове господарство та рибне» частка малого підприємництва становила за 2013 – 2023 р. більше 95% (рис. 3).

З огляду на очікувані зміни оподаткування та унеможливлення застосування спрощеної системи для юридичних осіб [8] – натепер більшість малих економічних суб'єктів агробізнесу – юридичних осіб перебувають на IV групі спрощеної системи – та при зміні податкового режиму мають намір трансформуватись у суб'єкти підприємництва без створення юридичної особи (за результатами опитування). Також очікуються зміни

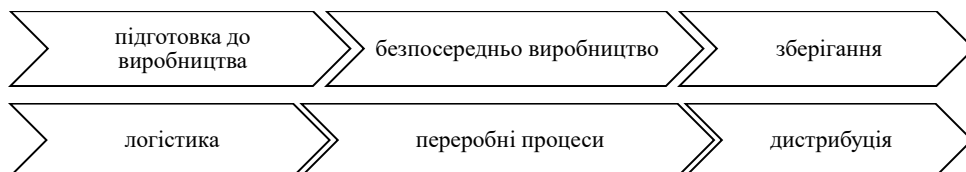

Рис. 2. Концепція агробізнесу за комплексним системним підходом

Джерело: розроблено автором

Таблиця 1

Основні підходи до трактування дефініції «агробізнес»

№ п.п.	Джерело	Визначення
1	Абрамович І. [1]	найбільш прогресивна і високоефективна форму спільної організації виробництва продовольства, в якій усі його галузі заінтегровані в одній структурно завершеній, збалансованій, технологічно, економічно та організаційно пов'язаній системі, основне завдання якої полягає в максимальному забезпеченні населення продовольчими товарами
2	Девіс Дж. і Голдберг Р. [15]	сукупність усіх операцій, пов'язаних з виробництвом, зберіганням, транспортуванням, переробкою та розподілом сільськогосподарської продукції, а також наданням послуг у сфері ресурсного забезпечення сільського господарства
3	Дем'яненко С. [4]	діяльність, пов'язана з усіма сферами аграрно-промислового комплексу
4	Сакс Дж. [1]	тісні взаємовідносини між сільським господарством та промисловістю щодо його постачання і тими галузями, які переробляють та реалізують сільськогосподарські продукти
5	Семенов В., Сіваченко І., Федоряк В. [11]	форма підприємницької діяльності у сфері виробництва засобів виробництва для аграрного сектору, у сільськогосподарському виробництві, у сфері переробки і реалізації продукції, агросервісного обслуговування виробників

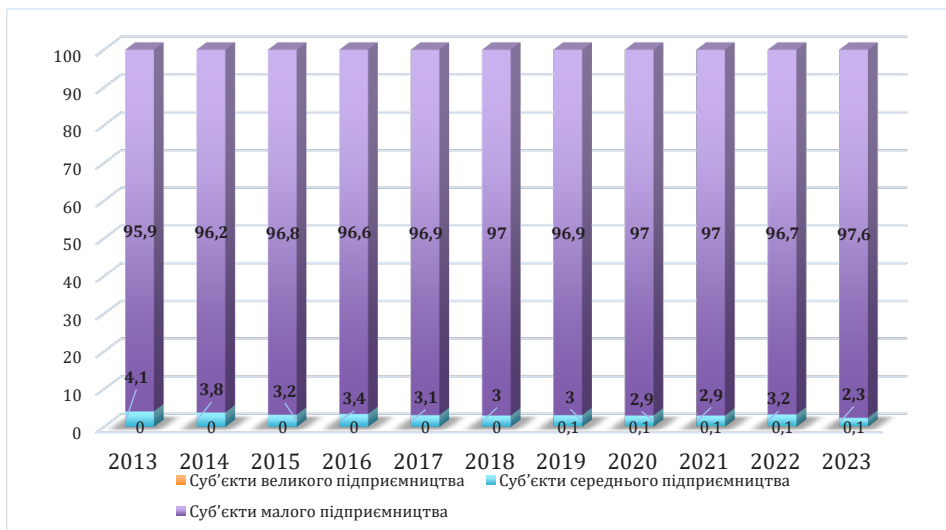

Рис. 3 Динаміка та структура кількості (%) діючих суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва у сільському, лісовому та рибному господарстві у 2013–2023 роках

Джерело: складено автором за даними Сайту Державної служби статистики України [10]

у трактуванні суб'єктів підприємництва у зв'язку із припиненням дії Господарського кодексу. Є необхідним відповідно розробити типізацію суб'єктів підприємництва (насамперед безпосередньо для сільського господарства). Вважаємо, що найважливішим критерієм при цьому має бути земельна площа, що використовується у сільськогосподарському виробництві.

Висновки. Агробізнес, особливо малий, відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи продовольчу безпеку, формуючи значну частку експорту та слугуючи основою для збереження сільських територій і сталого сільського розвитку, що підтверджується домінуванням підприємств з невеликими земельними площами та переважною часткою малого підприємництва в аграрному секторі. Водночас існує неоднозначність у трактуванні понять «агробізнес» та «малий агробізнес» як у науковій літературі, так і на рівні чинного законодавства, а розбіжності у критеріях віднесення суб'єктів до малого підприємництва ускладнюють їх чітку ідентифікацію.

У зв'язку з цим нагальною є потреба у розробці чіткої типізації суб'єктів малого агробізнесу з використанням галузево-специфічних критеріїв, де ключовим показником має бути земельна площа; така типізація необхідна для інформаційного забезпечення управлінських рішень та формування ефективних програм державної підтримки, особливо в контексті очікуваних законодавчих змін. Для успішної діяльності малого агробізнесу критично важливою є інноваційна складова, впровадження якої ускладнюється браком фінансових ресурсів та інформації, тому вивчення та адаптація закордонного досвіду є доцільним напрямом. Також потребує уточнення термінологічна база агробізнесу, де поняття «агробізнес» все ширше використовується як синонімом агропромислового комплексу, охоплюючи весь ланцюг створення вартості та дозволяючи коректно включати до суб'єктів і юридичних, і фізичних осіб-підприємців.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, подальші дослідження проблематики визначення та типізації малого агробізнесу, уточнення відповідних категорій та визначення актуальних проблем і перспектив їх розвитку залишаються пріоритетними завданнями.

Список використаних джерел:

1. Абрамович І. А. Теоретичні основи та форми прояву аграрного бізнесу. *Ефективна економіка*, 2011, (12). URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=907> (дата звернення: 25.05.2025).
2. Алещенко Л. Мале підприємництво як ефективний напрям розвитку туризму на селі. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2020, (1), 72–78. URL: <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/9> (дата звернення: 25.05.2025).
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 25.05.2025).
4. Дем'яненко С. І. Аграрний менеджмент в системі агробізнесу. *Економіка АПК*, 2018, (12). DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201812042>
5. Карнаушенко А. С., Гребенюк Н. В., Петренко В. С. Агропромислова інтеграція – важливий чинник інвестиційної привабливості сільського господарства. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2022. № 3 (82). С. 184–189. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.3.26>
6. Кононенко Л., Зайченко В. Дорадча діяльність у контексті мультифункціональності малого агробізнесу. *Економіка та суспільство*, 2025, (71). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-20>
7. Крамаренко І.А. Концептуальна основа розвитку малого агробізнесу в підприємницькій діяльності. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2021. Т.1. № 2. С. 237–246. DOI: <https://doi.org/10.31359/2312-3427-2021-2-1-237>
8. Національна стратегія доходів до 2030 року URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 25.05.2025).
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 25.05.2025).
10. Сайт Державної служби статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.05.2025).
11. Загальний курс агробізнесу: навч. посіб. / В.Ф. Семенов, І.Ю. Сіваченко, В.П. Федоряк; за ред. В. Ф. Семенова, І.Ю. Сіваченка. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2000. 301 с.

12. Сідельникова І. В. Малий бізнес в аграрному секторі національної економіки: світовий досвід та проблеми розвитку. *Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва*: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Харків, 1–28 лют. 2022 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова та ін.; Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. С. 126–128. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e5a4fdc8-f877-4652-8156-f425450e8493/content> (дата звернення: 25.05.2025).

13. Berezhnyska, U., Dobrovolska, O., Uniat, L., Shevchenko, A., Horiashchenko, Y., & Halaz, L. Institutional principles of intensifying the innovative development of small and medium agribusiness. *Journal of Agriculture and Crops, Academic Research Publishing Group*, 2022. vol. 8(4), p. 275-282, 10-2022. DOI: <https://doi.org/10.32861/jac.84.275.282>

14. Bowen, R., & Morris, W. The digital divide: Implications for agribusiness and entrepreneurship. Lessons from Wales. *Journal of Rural Studies*, 2019. 72, 75-84. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.10.031>

15. Devis S.H. and Goldberg P.A. A concept of agribusiness. Boston Mass: Harvard Univ. 1957.

16. Dhillon, R., & Moncur, Q. Small-scale farming: A review of challenges and potential opportunities offered by technological advancements. *Sustainability*, 2023. 15 (21), 15478. DOI: <https://doi.org/10.3390/su152115478>

17. Gaffney, J., Challender, M., Califf, K., & Harden, K. Building bridges between agribusiness innovation and smallholder farmers: A review. *Global food security*, 2019. 20, 60–65. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2018.12.008>

18. Kyrylov Y., Hranovska V., Savchenko V., Kononenko L., Gai O., Kononenko S. Sustainable Rural Development in the Context of the Implementation of Digital Technologies and Nanotechnology in Education and Business. *Nanotechnology Perceptions*. 2024. pp. 297–323. DOI: <https://doi.org/10.62441/nano-ntp.v20iS8.25>.

19. MacDonald, A.J. and Hartt, C. (2025), Understanding agribusiness: a history of the farm problem, *Journal of Management History*, vol. ahead-of-print №. ahead-of-print. DOI: <https://doi.org/10.1108/JMH-09-2024-0145>

20. Shevchenko, A., & Petrenko, O. (2020). Current state of micro and small agribusiness in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific Electronic Journal*, 2020, Vol. 6, №. 1, 146–160 DOI : <https://doi.org/10.22004/ag.econ.302974>.

References:

1. Abramovych, I. A. (2011). Teoretychni osnovy ta formy projavu ahrarnoho biznesu [Theoretical foundations and forms of manifestation of agrarian business]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, (12). Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=907> (accessed May 25, 2025).

2. Alieshchenko, L. (2020). Male pidpriemnytstvo yak efektyvnyi napriam rozvytku turyzmu na seli [Small Entrepreneurship as an Effective Direction for Tourism Development in Rural Areas]. *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Serii: Ekonomika – Tavriysky Scientific Bulletin. Series: Economics*, (1), 72–78. Available at: <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/9> (accessed May 25, 2025).

3. Commercial Code of Ukraine 16.01.2003, 436-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (accessed May 25, 2025).

4. Demianenko S. I. (2018). Ahrarnyi menedzhment v systemi ahrobiznesu [Agrarian Management in the Agribusiness System]. *Ekonomika APK – Economy of AIC*, (12). DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201812042>

5. Karnaushenko A. S., Hrebeniuk N. V., Petrenko V. S. (2022). Ahropromyslova intehtratsiia – vazhlyvyi chynnnyk investytsiinoi pryvabylyvosti silskoho hospodarstva [Agro-industrial integration – an important factor in the investment attractiveness of agriculture]. *Visnyk Khersonskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu – Bulletin of Kherson National Technical University*, 3 (82), 184–189. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.3.26>

6. Kononenko, L., & Zaichenko, V. (2025). Doradcha diialnist u konteksti multyfunksionalnosti maloho ahrobiznesu [Advisory Activity in the Context of Multifunctionality of Small Agribusiness]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (71). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-20>

7. Kramarenko I.A. (2021). Kontseptualna osnova rozvytku maloho ahrobiznesu v pidpriemnytskoi diialnosti [Conceptual basis for the development of small agribusiness in

entrepreneurial activity]. *Visnyk KhNAU. Serii : Ekonomichni nauky – Bulletin of KhNAU. Series: Economic Sciences*, vol.1, no. 2, pp. 237–246. DOI: <https://doi.org/10.31359/2312-3427-2021-2-1-237>

8. National Revenue Strategy to 2030. Ministry of Finance of Ukraine. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (accessed May 25, 2025).

9. On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine of 16.07.1999, no. 996-XIV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (accessed May 25, 2025).

10. State Statistics Service of Ukraine: website. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed May 25, 2025).

11. Semenov V.F. (2000). *Zahalnyi kurs ahrobiznesu: navch. posib.* [General Course of Agribusiness: textbook] Sivachenka. Kyiv: T-vo “Znannia”, KOO, 301

12. Sidelnikova I. V. (2022). *Malyi biznes v ahromomu sektori natsionalnoi ekonomiky: svitovyi dosvid ta problemy rozvytku* [Small business in the agricultural sector of the national economy: world experience and development problems]. Aktualni pytannia rozvytku svitovoi ekonomiky ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva: materialy mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf., Kharkiv, February 1–28. 2022. 126–128. Available at: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eca4fdc8-f877-4652-8156-f425450e8493/content> (accessed May 25, 2025).

13. Berezhytska, U., Dobrovolska, O., Uniat, L., Shevchenko, A., Horiashchenko, Y., & Halaz, L. (2022). Institutional principles of intensifying the innovative development of small and medium agribusiness. *Journal of Agriculture and Crops, Academic Research Publishing Group*, vol. 8 (4), p. 275–282, 10–2022. DOI: <https://doi.org/10.32861/jac.84.275.282>

14. Bowen, R., & Morris, W. (2019). The digital divide: Implications for agribusiness and entrepreneurship. Lessons from Wales. *Journal of Rural Studies*, 72, 75–84. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.10.031>

15. Devis S. H. and Goldberg P. A. (1957) A concept of agribusiness. Boston Mass: Harvard Univ.

16. Dhillon, R., & Moncur, Q. (2023). Small-scale farming: A review of challenges and potential opportunities offered by technological advancements. *Sustainability*, 15 (21), 15478. DOI: <https://doi.org/10.3390/su152115478>

17. Gaffney, J., Challender, M., Califf, K., & Harden, K. (2019). Building bridges between agribusiness innovation and smallholder farmers: A review. *Global food security*, 20, 60–65. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2018.12.008>

18. Kyrylov Y., Hranovska V., Savchenko V., Kononenko L., Gai O., Kononenko S. (2024) Sustainable Rural Development in the Context of the Implementation of Digital Technologies and Nanotechnology in Education and Business. *Nanotechnology Perceptions*. pp. 297–323. DOI: <https://doi.org/10.62441/nano-ntp.v20iS8.25>

19. MacDonald, A.J. and Hartt, C. (2025), Understanding agribusiness: a history of the farm problem, *Journal of Management History*, vol. ahead-of-print №. ahead-of-print. DOI: <https://doi.org/10.1108/JMH-09-2024-0145>

20. Shevchenko, A., & Petrenko, O. (2020). Current state of micro and small agribusiness in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific Electronic Journal*, 2020, Vol. 6, №. 1, 146–160 DOI : <https://doi.org/10.22004/ag.econ.302974>